

KİŞİSEL, SOSYO-EKONOMİK ve KÜLTÜREL BAZI DEĞİŞKENLERİN GENÇLERİN UYUM ALANLARI VE UYUM YÖNTEMLERİNE ETKİSİ

Dr. Güzin KURÇ*

Her birey sağlıklı ve mutlu yaşamak ister. Bireylerin yaşamlarını sağlıklı ve verimli bir biçimde sürdürebilmeleri, onların kişisel ve sosyal uyum düzeyleri ile yakından ilgilidir. Bir kişinin uyumu, kendisi ile sosyal çevresi arasında ahenkli bir ilişki kurabildiği oranda sağlıklıdır. Çünkü uyum, davranışsal ve sosyal sistemlerin birbiriyle karşılıklı etkileşim içinde olduğu bir süreç olup yaşam boyu devam eder. Bireyin yaşamdan doyum sağlaması, uyum yollarını öğrenmesine bağlıdır. Uyumsuzluk ise hem birey açısından mutsuzluk, hem de toplum açısından üretkenliğin azalması ve insan gücü kaynağının boşa harcanması anlamına gelmektedir. O halde uyumu değerlendirmek, uyumsuzluğa neden olan etkenleri anlamak, elde edilen veriler doğrultusunda önlemler almak, bireye ve topluma yarar sağlayacaktır.

Uzmanlar tarafından uyum hakkında çeşitli tanımlar verilmiştir. Bu tanımlar incelendiğinde, sağlıklı uyum sağlamış bireylerde bulunması gerekli nitelikler şöyle özetlenebilir; toplumun bireyden beklediği sosyal rolü yerine getirebilme, üretken iş yapabilme, diğer insanlarla içten sevgi ilişkileri kurabilme, problemlerle başa çıkabilme, çevreyi gerçekçi biçimde değerlendirebilme ve gizilgüçlerini geliştirebilme (Maslow, 1954; Rogers, 1961; Shoben, 1968; Tucker, 1970; Adler, 1977; Fromm, 1979). Kısaca sağlıklı uyum, başarılı ve mutlu bir yaşam sürdürme anlamına gelmektedir.

* Gazi Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü Öğretim Görevlisi.

Geçtan (1982) uyum düzeyinin, bireyin kişisel özellikleri ve çevresinde karşılaştığı durumlar olmak üzere iki temel etmen tarafından belirlendiğini ifade etmektedir. Birey uyum sağlamak için çevresinde oluşan değişikliklere uygun tepkiler bulmak zorundadır. Toplumsal değişimin hızlı olduğu toplumlarda değişimin çokluğu karşısında bireyler uyum sağlamada güçlük çekmekte, özellikle gelişimin zorlamalı bir dönemi olarak kabul edilen ergenlik çağında gençler daha fazla zorlanmaktadırlar. Ergenlikte oluşan değişimlerin fiziksel, kültürel ve teknolojik değişimlerle birlikte olması ergenin uyumunu daha da zorlaştırmaktadır (Gökçe ve diğerleri, 1984).

Ergenin yaşamak zorunda olduğu bir zorlamalı dönem, dengeli bir yetişkinle karşılaştırıldığı zaman patolojik gibi görülebilir (Lazarus, 1976). Oysa bedensel, duygusal, zihinsel ve toplumsal sorunlar, gelişimin diğer dönemlerine göre ergenlik çağında daha yoğun ve şiddetlidir.

Çağımızda gençlik, sosyo-kültürel yapısı, güçlü ve sınırsal yönleri, geleceğe yönelik kaygı ve beklentileri ile üzerinde en çok durulan toplum kesimini oluşturmaktadır. Bu kesim içinde ise kuşkusuz en kritik önem lise gençliği üzerinde odaklaşmaktadır. Lise öğrenim yıllarının, gençlik dönemine özgü değişimlerin ve bu değişimlerin yarattığı bunalımların en yoğun yaşandığı ve geleceğe ilişkin önemli kararların alındığı bir dönemi kapsamaması bu çağdaki gençler üzerinde yapılan araştırmaların önemini ve gereğini artırmaktadır.

Bunalımlı gençlikten, aktif, yapıcı ve yaratıcı yetişkinliğe ulaşmak, gençlerin gelişimlerine uygun özgür ve sağlıklı bir ortamın oluşturulabilmesi ile olanaklıdır. Gençlerin uyum alanları ve uyum yöntemlerinin incelenmesi, böyle bir ortamın oluşturulması için "neler" in "nasıl" gerçekleştirilebileceği üzerinde düşünmeyi ve yeni önlemler geliştirilmesini sağlayacaktır. Böyle bir konu üzerinde düşünmek, toplumsal yapıların, kuşaklar arası ilişkilerin ve yaşam biçimlerinin değiştiği, 21. yüzyıla yaklaşılacak bir dönemde artık sadece, bu alanın kuramcılarının ve uygulayıcılarının değil, gençliği toplumun geleceğinin güvencesi olarak düşünen tüm yetişkinlerin kaçınılmaz bir sorumluluğudur.

Bu çalışmada, çeşitli uyum alanları ile birlikte çeşitli uyum yöntemlerinin sosyo-ekonomik düzey, cinsiyet, sınıf düzeyi ve öğrencinin yaşamının çoğunu geçirdiği çevreye göre nasıl bir değişim gösterdiği incelenmiştir.

Amaç

Araştırma cinsiyet, sınıf düzeyi, sosyo-ekonomik ve kültürel bazı değişkenlerin lise öğrencilerinin uyum alanları ve uyum yöntemlerine etkisini ortaya koymak amacı ile gerçekleştirilmiş ve şu sorulara yanıt aranmıştır:

1. Lise öğrencilerinin uyum alanları ve uyum yöntemleri kız-erkek oluşlarına göre birbirinden farklı mıdır?
2. Lise öğrencilerinin uyum alanları ve uyum yöntemleri sınıf düzeyine göre birbirinden farklı mıdır?
3. Lise öğrencilerinin uyum alanları ve uyum yöntemleri yaşamlarının çoğunu geçirdikleri çevreye göre farklılık göstermekte midir?
4. Ailenin sosyo-ekonomik düzeyi, lise öğrencilerinin uyum alanları ve uyum yöntemlerini etkilemekte midir?

YÖNTEM

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini, 1986-1987 öğretim yılında Ankara II merkezindeki 40 lisenin birinci ve üçüncü sınıflarına devam eden 33 158 öğrenci oluşturmuştur. Örneklem seçiminde tabakalama yöntemi kullanılmış ve her tabakanın evrene oranı dikkate alınarak, sosyo-ekonomik düzeye göre, üst evrenden 409, orta evrenden 449 ve alt evrenden 135 öğrenci örnekleme dahil edilmiştir.

Veri Toplama Aracı

Öğrencilerin uyum alanları ve uyum yöntemlerini saptamak amacıyla R. Berdie ve W. Layton tarafından geliştirilen ve Özoğlu (1980)'nin Türkçe'ye uyarladığı Minnesota Psikolojik Danışma Envanteri kullanılmıştır. Envanter; aile ilişkileri (family relationships), sosyal ilişkiler (social relationships), duygusal dengelilik (emotional stability), üç uyum alanı (Adjustment Area), uyma (Conformity), gerçeğe uyum (Adjustment to reality), duygusal durum (Mood), liderlik (leadership) dört uyum yöntemi (Adjustment method) ikisi geçerlik ve güvenilirlik alt ölçekleri olmak üzere dokuz ölçekten meydana gelmiştir. Envanterin görünüş ve yapı geçerliği için uzman kanısına başvurulmuştur. Ayrıca 100 kişilik öğrenci grubuna Hacettepe Kişilik Envanteri ile Minnesota Psikolojik Danışma Envanteri uygulanarak benzer ölçekler geçerliği araştırılmıştır. Elde edilen geçerlik katsayıları Minnesota Psikolojik Danışma Envanterinin geçerliği için yeterli görünmüştür. Aracın güvenilirliği hakkında bilgi edinmek için de "testin tekrarı" yöntemi kullanılmıştır. Bu amaçla sosyo-ekonomik düzey, sınıf ve cinsiyete göre heterojen olarak alınan 120 kişilik bir öğrenci grubuna iki hafta ara ile envanter uygulanmıştır. Duygusal durum ölçeği dışında diğer ölçeklerden elde edilen korelasyon katsayıları güvenilirlik için oldukça yüksek bulunmuş, böylece ölçme aracının tutarlı sonuçlar verdiği kanısına varılmıştır.

İşlem

Verilerin çözümlenmesinde, önce her alt problemin çözümüne uygun şekilde aritmetik ortalama ve standart sapma hesaplanmış, ortaya çıkan farkların anlamlılık testi için "t" testi ve tek yönlü varyans analizi kullanılmıştır.

BULGULAR VE TARTIŞMA

Lise öğrencilerinin cinsiyete göre uyum alanları ve uyum yöntemleri incelendiğinde, erkek ve kız öğrenciler arasında aile ilişkileri, sosyal ilişkiler, gerçeğe uyum ve liderlik davranışları yönünden anlamlı fark bulunmamıştır. Erkek öğrencilerin coşkusal denge ve duygusal durum yönünden kızlardan daha iyi oldukları, uyma davranışının kızlarda daha fazla olduğu gözlenmiştir (Tablo-1).

TABLO- 1

Öğrencilerin Cinsiyete Göre Uyum Alanları ve Uyum Yöntemleri Puanlarının Ortalama Standart Sapma ve "t" Testi Sonucu

Uyum Alanları ve Uyum Yöntemleri	Cinsiyet				t Değeri	Sonuç
	Erkek		Kız			
	\bar{X}	S	\bar{X}	S		
Aile ilişkileri	12.41	5.77	12.28	6.40	0.33	-
Sosyal ilişkiler	22.45	10.90	21.24	10.77	1.77	-
Coşkusal Denge	17.82	6.97	19.84	6.86	4.59	P<.001
Uyma	14.60	3.82	13.72	3.55	3.82	P<.001
Gerçeğe Uyum	19.52	7.72	19.60	8.25	0.16	-
Duygusal Denge	16.61	5.13	18.57	5.62	5.93	P<.001
Liderlik	14.69	5.03	14.87	5.61	0.50	-
	N = 462		N = 510			

Araştırmadan elde edilen bulgular, sınıf düzeyi yükseldikçe, öğrencilerin uyum alanları ve uyum yöntemlerinin uyma davranışı hariç-olumlu etkilendiğini göstermiştir (Tablo-2).

TABLO-2

Öğrencilerin Sınıf Düzeyine Göre Uyum Alanları ve Uyum Yöntemleri Puanlarının Ortalama, Standart Sapma ve Varyans Analizi Sonucu

Sınıf Düzeyi						
Uyum Alanları ve Uyum Yöntemleri	I. Sınıf		II. Sınıf		"t"	
	\bar{X}	S	\bar{X}	S	Değeri	Sonuç
Aile İlişkileri	12.76	6.49	11.79	5.52	2.62	P<.01
Sosyal İlişkiler	23.04	11.02	20.22	10.41	4.54	P<.001
Coşkusal Denge	19.56	7.31	18.01	6.44	3.52	P<.001
Uyma	14.29	3.78	13.95	3.60	1.47	-
Gerçeğe Uyum	20.40	8.24	18.48	7.54	3.84	P<.001
Duygusal Denge	18.29	5.59	16.80	5.22	4.38	P<.001
Liderlik	15.51	5.21	13.85	4.78	5.18	P<.001
N = 551		N = 420				

Lise öğrencilerinin yaşamlarının çoğunu geçirdikleri yerleşim merkezlerine göre uyum alanları ve uyum yöntemleri incelendiğinde, yaşamlarının çoğunu köy, kasaba, küçük şehir ve büyük şehirde geçiren öğrenciler arasında anlamlı fark bulunmamıştır. Araştırmanın bu denencesi, farklı toplumsal çevrelerin farklı kişilik yapılarının oluşmasında büyük ölçüde belirleyici olması nedeniyle yaşamlarının çoğunu kentte geçirenler lehine kurulmuştur. Ancak örneklem grubunun % 94.3 ünü kentte geçirenler, % 5.7 sini de köy ve kasabada geçirenler oluşturmaktadır. Bu nedenle örnekleme kırsal kesimin yeterince temsil edilmediği söylenebilir.

Sosyo-ekonomik düzey ile öğrencilerin uyum alanları ve uyum yöntemleri arasındaki etkileşime bakıldığında, aile ilişkileri ve uyma davranışının sosyo-ekonomik düzeyden etkilenmediği; sosyal ilişkiler, coşkusal denge, duygusal durum, gerçeğe uyum ve liderlik davranışı yönünden üst sosyo-ekonomik düzeyde bulunan öğrencilerin daha üstün olduğu ortaya çıkmıştır (Tablo-3).

TABLO-3

Öğrencilerin Sosyo-Ekonomik Düzeye Göre Uyum Alanları ve Uyum Yöntemleri Puanlarının Ortalama, Standart Sapma, Varyans Analizi Sonuçları

Uyum Alanları ve Uyum Yöntemleri	Sosyo - Ekonomik Düzey						F	Sonuç
	Alt		Orta		Üst			
	\bar{X}	S	\bar{X}	S	\bar{X}	S		
Aile İlişkileri	13.50	5.62	12.14	6.21	12.22	6.11	2.43	-
Sosyal İlişkiler	24.83	10.18	21.97	10.82	20.78	10.91	6.55	P<.01
Coşkusal Denge	20.16	6.87	19.10	6.99	18.29	6.96	3.69	P<.05
Uyuma	14.31	3.55	14.03	3.68	14.21	3.78	0.40	-
Gerçeğe Uyum	20.27	8.28	19.92	8.07	18.70	7.59	4.28	P<.05
Duygusal Denge	19.00	4.78	17.36	5.63	17.56	5.46	4.31	P<.05
Liderlik	16.38	4.73	14.89	5.06	14.21	5.14	8.61	P<.01
	N = 118		N = 442		N = 412			

İnsan yaşamının tüm psikososyal gelişim dönemleri içinde ergenlik, gelişim gereği biyolojik, psikolojik ve sosyal boyutlarda oluşan ani değişimlerin yanı sıra, iç ve dış engellerin ortaya çıkması nedeniyle zor ve sorunlu bir yaşam dönem olmaktadır. Ergenlerin uyum güçlüklerinin gelişim sürecinde normal hatta uyum sağlamada gerekli olduğu söylenebilir. Ancak alt sosyo-ekonomik düzeydeki çeşitli yoksunluklar ergenlik sorunlarını artırıcı rol oynamaktadır. Ergenliğin son dönemine doğru ergenlerin sorunlarını büyük ölçüde çözmüş ve dengeye kavuşmuş oldukları görülmektedir. Ergenlere uyum sağlama sürecinde yardımcı olabilmek için grubun araştırmacı ve yapıcı potansiyeline etki yapan etmenleri bilmek gerekmektedir. Çünkü ergenler bu döneme ne kadar iyi hazırlanırlarsa ve yetişkinlerden gerekli yardımı ne kadar çok ve yerinde alırlarsa o denli yetişkin yaşamın gereklerine uyum gösterebilen sağlıklı bireyler olacaklardır.

SEÇİLMİŞ KAYNAKLAR

- BERDIE F. Ralph
1968 "Personality Changes From High School Entrance to College Matriculation".
Journal of Counseling Psychology,
15.4:376-380.
- CROW, L.D ve A. CROW **Adolescent Development and Adjustment**.
1956 New York: Mc Graw-Hill Book Company Inc.
- CULE L. ve I. NELSON **Psychology of Adolescence**.
1964 Holt. Rinehart and Winston Inc.
- CURTIS, L. Russel "Adolescent Orientations Toward Parents and Peers. Variations By sex, Age, and Socioeconomic Status".
1975 **Adolescence**, 10.40: 483-493.
- GORIOW, L. ve W KATKOVSK **Readings in the Psychology of Adjustment**. New York: Mc Graw-Hill Book Company.
- GÖKÇE, Birsen ve Diğerleri **Orta Öğretim Gençliğinin Beklentileri ve Sorunları** Ankara: Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı Yayınları: 270.
- GÜRKAYNAK, İpek **Sosyo-Ekonomik Düzey ve Çocuk**.
1979 Ankara: Kelaynak Yayınevi.
- LAZARUS, S.R. **Patterns of Adjustment**.
1976 New York: Mc Graw-Hill Company.
- SAGE, H. Ellis "Developmental Scales for College Freshmen".
1968 **Journal of Counseling Psychology**.
15. 4: 381-385.
- ÜNVER, Ö ve Diğerleri **12-24 Yaş Gençlerinin Sosyo-Ekonomik Sorunları**. Ankara: Gazi Üniversitesi Basın-Yayın Yüksekokulu Matbaası.

ATATÜRK VE EĞİTİM

453 SAYFA 6000.- TL.